

Rijden onder invloed in de provincie Friesland, 1992-1993

De ontwikkeling van het alcoholgebruik van automobilisten in weekeindnachten

R-93-44

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1993

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 170
2260 AD Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inleiding

In de nachten van vrijdag 1 op zaterdag 2, van zaterdag 2 op zondag 3 en van zaterdag 23 op zondag 24 oktober 1993 is in de provincie Friesland het alcoholgebruik van automobilisten geïnventariseerd. Dat is gebeurd door zes controleteams van de politie, volgens richtlijnen die door de SWOV zijn opgesteld. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat en de regionale RWS-directie in de provincie Friesland.

De metingen hebben plaatsgevonden in de volgende gemeenten: Bolsward e.o., Sneek, Heerenveen, Leeuwarden, Smallingerland en Dongeradeel.

Bij de inventarisatie is het alcoholgebruik van automobilisten geregistreerd, onderverdeeld naar gemeente, dag, tijdstip, geslacht en leeftijd. Daarnaast heeft de politie ook de herkomst van overtreeders geregistreerd. Het belangrijkste doel van de metingen is de ontwikkeling van het alcoholgebruik bij de totale groep Friese automobilisten vast te stellen. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine stijging van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Daarnaast levert het onderzoek aanwijzingen op over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden. Gegevens hierover kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten heeft de SWOV een korte enquête onder de politiecoördinatoren uitgevoerd. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in de mening van het uitvoerende politiepersoneel over verschillende soorten selectie-apparatuur. De vragenlijst is als bijlage bij dit verslag opgenomen.

De controleteams van de politie hebben in de drie weekeindnachten in totaal 1420 willekeurige automobilisten staande gehouden. Dat waren er 267 meer dan in 1992. Dit is vooral een gevolg van een betere organisatie van de metingen in Smallingerland en Dongeradeel; in 1992 waren deze gemeenten in kwantitatieve zin achtergebleven bij de overige gemeenten. Elke staande gehouden automobilist heeft een blaasproef afgelegd op een draagbare elektronische ademtester met digitale uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). Voor het gebruik van testers die een exact BAG-promillage aangeven heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend.

De SWOV is de politiemensen die de metingen hebben uitgevoerd veel dank verschuldigd voor hun inzet en zorgvuldigheid.

De SWOV heeft de verzamelde gegevens geanalyseerd met behulp een log-lineair analyseprogramma. Er is tweezijdig getoetst op 5%-niveau. In de praktijk betekent dat, dat bij een steekproef van 1500 waarnemingen en een uitgangsperscentage van 4% overtreeders (vergelijkbaar met de landelijke situatie in 1991 en 1992) een verandering van 1,5% statistisch significant zal blijken te zijn.

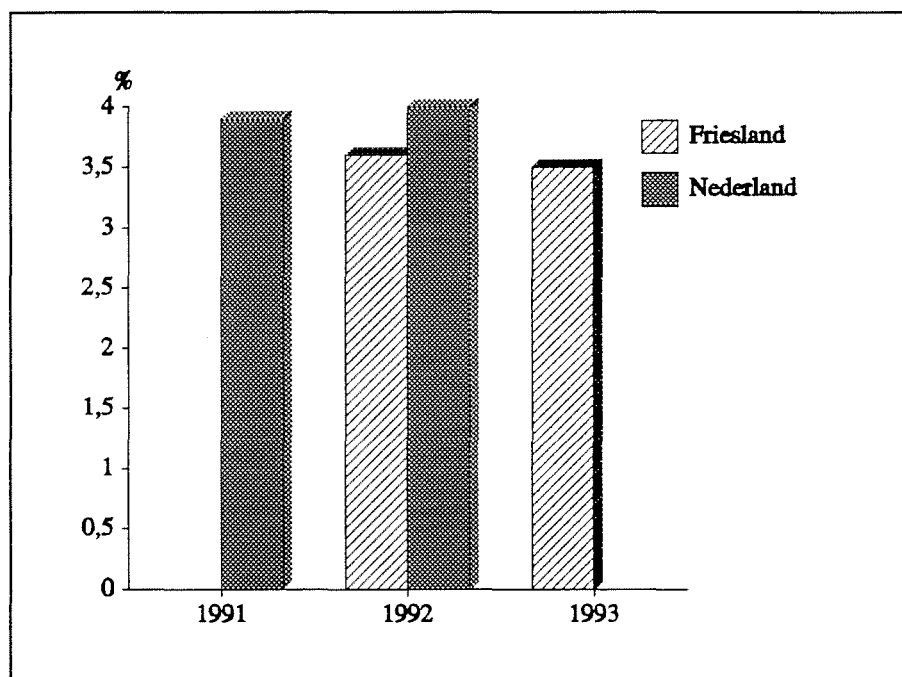
De resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd in de vorm van een tabellenoverzicht, waarop in het volgende hoofdstuk een korte toelichting wordt gegeven.

Beknopte beschrijving van de resultaten

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Friesland worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de tabellen 1 t/m 5. De resultaten van 1993 worden steeds vergeleken met die van 1992. De geconstateerde verschillen en veranderingen zijn statistisch significant op 5%-niveau ($Z \geq 1.96$), tenzij uitdrukkelijk anders vermeld.

Tabel 1 (BAG-verdeling naar dag van het weekend)

De geselecteerde onderzoekgebieden waren in 1993 identiek aan die in 1992 (zie tabel 2). In 1993 zijn in Friesland vrijwel evenveel drinkers ($BAG \geq 0,2\%$) aan-getroffen als in 1992; 9,2% in 1993 versus 9,4% in 1992. Ook het aandeel overtreders ($BAG \geq 0,5\%$) is met 3,5% praktisch gelijk gebleven; in 1992 bedroeg het 3,6%. In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1992 4,0%. Het percentage voor 1993 is nog niet bekend.

Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Friesland, 1991-1993.

In bovenstaande grafiek is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in Friesland en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven.

Het aandeel zeer zware overtreders ($BAG \geq 1,3\%$) in Friesland bedroeg in 1993 0,6%. In 1992 bedroeg het nog 1,0%. Vanwege de kleine absolute aantallen is dit verschil echter niet statistisch significant.

Het landelijke percentage zeer zware drinkers bedroeg in 1992 0,9%.

In de vrijdagnacht is het aandeel overtreders in het algemeen aanzienlijk

groter dan in de zaterdagnacht. In 1992 was dat ook in Friesland het geval. Doordat het verkeersaanbod in de zaterdagnacht groter is dan in de vrijdagnacht, ontlopen de absolute aantallen overtreders in beide nachten elkaar niet veel.

Het Friese beeld in 1993 wijkt echter af van het hierboven geschetste. Het aandeel overtreders was op vrijdag niet groter dan op zaterdag (resp. 3,4 en 3,5%) en het verkeersaanbod was niet kleiner. Deze afwijking van het normale beeld is vermoedelijk veroorzaakt door verschillen in weersomstandigheden. Bij de metingen op vrijdag was het droog, terwijl het bij de metingen op zaterdag regenachtig was.

Tabel 2 (BAG-verdeling naar dag en onderzoekgebied)

Het hoogste percentage overtreders is in 1993 aangetroffen in de zaterdagnacht in Bolsward e.o., namelijk 5,3%. Hoewel het verschil met de overige onderzoekgebieden niet statistisch significant is, is het wel opvallend, temeer omdat er in 1992 juist de minste overtreders zijn aangetroffen. Een rechtstreeks verband met het sterk verminderde politietoezicht in het afgelopen jaar - naar schatting van de coördinator is dat met ca. 75% afgenomen - kan niet worden aangetoond, maar ligt wel voor de hand.

Tabel 3 (BAG-verdeling naar dag en tijdstip)

Evenals in de voorgaande jaren is er in 1993 in Friesland na middernacht een groter aandeel overtreders aangetroffen dan voor middernacht. In de vrijdagnacht is het verschil groter dan in de zaterdagnacht. Van de bestuurders die in 1993 in de vrijdagnacht tussen 02.00 en 04.00 u. in Friesland onderweg waren, was maar liefs 10% onder invloed. Overigens neemt het verkeersaanbod laat in de nacht sterk af.

Op provinciaal niveau zijn de verschillen in alcoholgebruik naar tijdstip niet statistisch significant, maar op nationaal niveau wel.

Tabel 4 (BAG-verdeling naar geslacht en leeftijd)

Rijden onder invloed blijkt in 1993 nog steeds voornamelijk een mannenprobleem te zijn. Mannelijke bestuurders waren in 1993 in Friesland verhoudingsgewijs zes maal zo vaak onder invloed als vrouwelijke (4,5% versus 0,8%). In de rest van Nederland zijn de verschillen tussen het aandeel mannelijke en vrouwelijke overtreders in het algemeen wat kleiner. In Friesland was het verschil in 1992 zelfs aanzienlijk kleiner: van de mannen was 3,8% onder invloed en van de vrouwen 3,1%. De verschillen in Friesland tussen beide jaren zijn waarschijnlijk het gevolg van toevallige fluctuaties.

Een opmerkelijk resultaat in 1992 in Friesland was het grote aandeel vrouwen van 25-35 jaar dat onder invloed van alcohol achter het stuur zat, namelijk 5,8%. Het betrof in totaal zes vrouwen, van wie er bovendien vijf een zeer hoog BAG ($\geq 1,3\text{‰}$) hadden. In 1993 is in deze groep nog maar één overtreder van de wettelijke limiet aangetroffen (= 0,8%).

Van de vrouwelijke bestuurders onder de 25 jaar en boven de 50 jaar was er in 1993 geen enkele onder invloed, tegen één in 1992. Bij de mannen is het kleinste percentage overtreders in 1993 aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar. De overige leeftijdsgroepen ontlopen elkaar niet veel.

In 1993 was van alle gecontroleerde bestuurders in Friesland 72,0% van het mannelijke geslacht. In 1992 bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in Friesland 75,2 % en in heel Nederland 72,9%.

Tabel 5 (herkomstverdeling van overtreeders)

In 1992 is de automobilisten met een BAG \geq 0,5 promille voor het eerst gevraagd, waar zij vandaan kwamen. De herkomstverdeling van de overtreeders was in 1992 en 1993 als volgt:

	1992	1993
- horecagelegenheid (bar, café, restaurant)	29%	45%
- bezoek/feestje	29%	20%
- werk/thuis	24%	18%
- sportkantine	10%	6%
- overig/onbekend	10%	10%

In de BAG-verdeling van de verschillende herkomstgroepen zijn tussen 1992 en 1993 geen belangrijke veranderingen opgetreden.

Van de zware drinkers kwam, gemiddeld over 1992 en 1993, bijna de helft uit een horecagelegenheid.

Enquêteresultaten

De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de zeer geringe steekproefomvang (zes ondervraagde politiecoördinatoren). Over de resultaten zal dan ook pas uitvoerig worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende zeer globale resultaten van de Friese enquête kunnen echter wel worden vermeld:

- alle zes ondervraagde politiecoördinatoren prefereren selectie-apparatuur die een nauwkeurig analyseresultaat presenteert boven selectie-apparatuur die slechts een grove klasse-aanduiding van het analyseresultaat geeft;
- de mening van de coördinatoren over de ontwikkeling van het toezicht op alcoholgebruik in hun gebied in het afgelopen jaar varieert sterk; de ene helft schat in dat het toezicht gelijk is gebleven, de andere helft dat het is afgenomen met percentages tussen de 25 en 75%.

Tabellen 1 t/m 5

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1992

TABEL 1. DAG * BAG

DAG	BAG					Totaal
Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
vrijdag	423 86.50	40 8.18	12 2.45	7 1.43	7 1.43	489 (42.41)
zaterdag	622 93.67	26 3.92	8 1.20	3 0.45	5 0.75	664 (57.59)
Totaal	1045 90.63	66 5.72	20 1.73	10 0.87	12 1.04	1153 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1993

TABEL 1. DAG * BAG

DAG	BAG					Totaal
Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
vrijdag	712 89.90	53 6.69	11 1.39	11 1.39	5 0.63	792
zaterdag	578 92.04	28 4.46	15 2.39	3 0.48	4 0.64	628
Totaal	1290 90.85	81 5.70	26 1.83	14 0.99	9 0.63	1420 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1992

TABEL 2. DAG * GEBIED * BAG

GEBIED	BAG					VRIJDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie Rij-pct						Totaal
Leeuwarden	222 86.05	24 9.30	5 1.94	4 1.55	3 1.16	258
Smallingerland	117 86.03	10 7.35	5 3.68	1 0.74	3 2.21	136
Dongeradeel	84 88.42	6 6.32	2 2.11	2 2.11	1 1.05	95
Totaal	423 86.50	40 8.18	12 2.45	7 1.43	7 1.43	489 100.00

GEBIED	BAG					ZATERDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie Rij-pct						Totaal
Bolsward eo	220 96.07	7 3.06	2 0.87	0 -	0 -	229
Sneek	233 94.33	5 2.02	4 1.62	2 0.81	3 1.21	247
Heerenveen	169 89.89	14 7.45	2 1.06	1 0.53	2 1.06	188
Totaal	622 93.67	26 3.92	8 1.20	3 0.45	5 0.75	664 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1993

TABEL 2. DAG * GEBIED * BAG

GEBIED	BAG					VRIJDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie Rij-pct						Totaal
Leeuwarden	277 88.50	25 7.99	3 0.96	5 1.60	3 0.96	313
Smallingerland	255 90.75	18 6.41	5 1.78	3 1.07	0 -	281
Dongeradeel	180 90.91	10 5.05	3 1.52	3 1.52	2 1.01	198
Totaal	712 89.90	53 6.69	11 1.39	11 1.39	5 0.63	792 100.00

GEBIED	BAG					ZATERDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie Rij-pct						Totaal
Bolsward e.o.	171 90.96	7 3.72	7 3.72	1 0.53	2 1.06	188
Sneek	257 93.80	11 4.01	3 1.09	1 0.36	2 0.73	274
Heerenveen	150 90.36	10 6.02	5 3.01	1 0.60	0 -	166
Totaal	578 92.04	28 4.46	15 2.39	3 0.48	4 0.64	628 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1992

TABEL 3. DAG * TIJDSTIP * BAG

TIJDSTIP	BAG					VRIJDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie						
Rij-pct						Totaal
22.00-24.00	210 88.98	15 6.36	5 2.12	4 1.69	2 0.85	236
00.00-02.00	140 85.37	17 10.37	3 1.83	2 1.22	2 1.22	164
02.00-04.00	73 82.02	8 8.99	4 4.49	1 1.12	3 3.37	89
Totaal	423 86.50	40 8.18	12 2.45	7 1.43	7 1.43	489 100.00

TIJDSTIP	BAG					ZATERDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie						
Rij-pct						Totaal
22.00-24.00	319 95.22	11 3.28	3 0.90	1 0.30	1 0.30	335
00.00-02.00	179 90.86	12 6.09	4 2.03	1 0.51	1 0.51	197
02.00-04.00	124 93.94	3 2.27	1 0.76	1 0.76	3 2.27	132
Totaal	622 93.67	26 3.92	8 1.20	3 0.45	5 0.75	664 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1993

TABEL 3. DAG * TIJDSTIP * BAG

TIJDSTIP	BAG					VRIJDAG
	Frequentie	Rij-pct				
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	Totaal
22.00-24.00	303 92.38	19 5.79	2 0.61	3 0.91	1 0.30	328
00.00-02.00	329 90.38	24 6.59	5 1.37	5 1.37	1 0.27	364
02.00-04.00	80 80.00	10 10.00	4 4.00	3 3.00	3 3.00	100
Totaal	712 89.90	53 6.69	11 1.39	11 1.39	5 0.63	792 100.00

TIJDSTIP	BAG					ZATERDAG
	Frequentie	Rij-pct				
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	Totaal
22.00-24.00	241 92.34	14 5.36	3 1.15	2 0.77	1 0.38	261
00.00-02.00	227 91.90	9 3.64	8 3.24	0 -	3 1.21	247
02.00-04.00	110 91.67	5 4.17	4 3.33	1 0.83	0 -	120
Totaal	578 92.04	28 4.46	15 2.39	3 0.48	4 0.64	628 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1992

TABEL 4. GESLACHT * LEEFTIJD * BAG

LEEFTIJD		BAG					MANNEN
Frequentie	Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	Totaal
< 25 jr	188 94.47	6 3.02	2 1.01	1 0.50	2 1.01		199
25-35 jr	244 90.04	15 5.54	6 2.21	5 1.85	1 0.37		271
35-50 jr	207 87.34	20 8.44	5 2.11	2 0.84	3 1.27		237
50 jr eo	139 86.88	15 9.38	5 3.13	0 -	1 0.63		160
Totaal	778 89.73	56 6.46	18 2.08	8 0.92	7 0.81		867 100.00

LEEFTIJD		BAG					VROUWEN
Frequentie	Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	Totaal
< 25 jr	79 97.53	2 2.47	0 -	0 -	0 -		81
25-35 jr	94 91.26	3 2.91	0 -	1 0.97	5 4.85		103
35-50 jr	70 90.91	5 6.49	2 2.60	0 -	0 -		77
50 jr eo	24 96.00	0 -	0 -	1 4.00	0 -		25
Totaal	267 93.36	10 3.50	2 0.70	2 0.70	5 1.75		286 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1993

TABEL 4. GESLACHT * LEEFTIJD * BAG

LEEFTIJD	BAG					MANNEN
Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	Totaal
< 25 jr	223 92.53	11 4.56	2 0.83	3 1.24	2 0.83	241
25-35 jr	277 88.22	21 6.69	11 3.50	4 1.27	1 0.32	314
35-50 jr	261 87.29	24 8.03	9 3.01	2 0.67	3 1.00	299
50 jr eo	147 86.98	13 7.69	3 1.78	3 1.78	3 1.78	169
Totaal	908 88.76	69 6.74	25 2.44	12 1.17	9 0.88	1023 100.00

LEEFTIJD	BAG					VROUWEN
Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	Totaal
< 25 jr	112 95.73	5 4.27	0 -	0 -	0 -	117
25-35 jr	121 97.58	2 1.61	1 0.81	0 -	0 -	124
35-50 jr	105 94.59	4 3.60	0 -	2 1.80	0 -	111
50 jr eo	44 97.78	1 2.22	0 -	0 -	0 -	45
Totaal	382 96.22	12 3.02	1 0.25	2 0.50	0 -	397 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1992

TABEL 5. BAG VAN OVERTREDERS * HERKOMST

BAG Frequentie Rij-pct Kolom-pct	HERKOMST					Totaal
	horeca	sport- kantine	bezoek/ feestje	werk/ thuis	anders/ onbekend	
0,5-0,8	4 20.00 33.33	1 5.00 25.00	7 35.00 58.33	5 25.00 50.00	3 15.00 75.00	20 47.62
0,8-1,3	3 30.00 25.00	2 20.00 50.00	2 20.00 16.67	2 20.00 20.00	1 10.00 25.00	10 23.81
> 1,3	5 41.67 41.67	1 8.33 25.00	3 25.00 25.00	3 25.00 30.00	0 - -	12 28.57
Totaal	12 28.57	4 9.52	12 28.57	10 23.81	4 9.52	42 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FRIESLAND, NAJAAR 1993

TABEL 5. BAG VAN OVERTREDERS * HERKOMST

BAG Frequentie Rij-pct Kolom-pct	HERKOMST					Totaal
	horeca	sport- kantine	bezoek/ feestje	werk/ thuis	anders/ onbekend	
0,5-0,8	11 42.31 50.00	2 7.69 66.67	6 23.08 60.00	3 11.54 33.33	4 15.38 80.00	26 53.06
0,8-1,3	6 42.86 27.27	1 7.14 33.33	3 21.43 30.00	4 28.57 44.44	0 - -	14 28.57
> 1,3	5 55.56 22.73	0 - -	1 11.11 10.00	2 22.22 22.22	1 11.11 20.00	9 18.37
Totaal	22 44.90	3 6.12	10 20.41	9 18.37	5 10.20	49 100.00

Bijlage: vragenlijst enquête politiecoördinatoren

enquete rij- en drinkgewoontenonderzoek 1993

Team:

Coördinator:

Telefoonnr.:

vragenlijst

- A. Hoe hebben u en uw team het werken ervaren met selectie-apparatuur die een nauwkeurige uitslag in cijfers gaf?
1. positief
 2. negatief
 3. niet positief, niet negatief
 4. geen mening
- B. Heeft het gebruik van deze selectie-apparatuur, voorzover u bekend is, geleid tot discussies tussen verbalisanten en verdachten over eventuele verschillen tussen de uitslag van de selectietest en de uitslag van de ademanalyse voor bewijsdoeleinden?
1. nee
 2. ja
- C. Aan welke selectie-apparatuur geeft u de voorkeur:
1. aan apparatuur die een nauwkeurige uitslag in cijfers geeft (zoals de SWOV-testers)
 2. aan apparatuur die een grove indicatie in letters geeft (zoals de politietesters)
 3. geen voorkeur
 4. geen mening

D. Bij een uitslag van 0,70‰ en hoger op de SWOV-testers moesten bestuurders de ademanalyse voor bewijsdoeleinden ondergaan. Welke sanctie hebt u opgelegd aan bestuurders met een uitslag tussen 0,51 en 0,69‰:

1. geen (ga door naar vraag I)
2. soms geen, soms een kortdurend rijverbod (ga door naar vraag E)
3. in alle gevallen een kortdurend rijverbod (ga door naar vraag F)

E. Waarvan was het al dan niet opleggen van een rijverbod afhankelijk:

1. van de hoogte van het testresultaat; indien ja, rijverbod vanaf ‰
2. van uw inschatting van de rijvaardigheid van de bestuurder
3. van een combinatie van beide

F. Aan hoeveel bestuurders heeft uw team een rijverbod opgelegd:

.....

G. Hoeveel minuten kostte het opleggen en uitschrijven van een rijverbod ongeveer:

..... min.

H. Heeft u geconstateerd, dat bestuurders een opgelegd rijverbod hebben genegeerd?

1. nee
2. ja, namelijk (aantal)

I. Kunt u een schatting maken van de procentuele toe- of afname van het alcoholtoezicht in het onderzochte gebied in het afgelopen jaar:

1. toename met%
2. afname met%
3. gelijk gebleven
4. weet niet

J. Zijn er het afgelopen jaar in het onderzochte gebied de volgende soorten alcoholcontroles uitgevoerd:

1. geplande aselechte alcoholcontroles; indien ja, (aantal)
2. systematische aselechte alcoholcontroles door surveillance-teams
3. selectieve alcoholcontroles door surveillance-teams bij opvallend rijgedrag
4. anders, namelijk
5. vrijwel geen